

رسالة محمد

دانشگاه پیام نور واحد ساری

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد

رشته : الهیات ، فقه و مبانی حقوق

گروه : انسانی

عنوان

حقوق شهروندی در فقه امامیه و جوامع غربی

استاد راهنما

دکتر حسن مبینی سوچلمایی

استاد مشاور

دکتر عباس حاجیها

نگارنده

سیده قمر مختارزاده اطاقسرا

۱۳۹۹

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب سیده قمر مختارزاده اطاقسرا دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته تخصصی در رشته الهیات ، فقه و مبانی حقوق گروه : انسانی .که در تاریخ ۹۹/۱۱/۲۱ از پایان نامه خود تحت عنوان حقوق شهروندی در فقه امامیه و جوامع غربی .با کسب نمره ۱۷ دفاع نموده ام، بدینوسیله متعهد می شوم

۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربرد ذکر و درج کرده ام
۲) این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ مقاله، کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه را داشته باشم. با ذکر نام استادان راهنما و مشاور و درج نام دانشگاه پیام نور اقدام خواهم کرد

۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب حقوقی ناشی از آن را می پذیرم و همچنین دانشگاه پیام نور مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار کند و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت

نام و نام خانوادگی :

سیده قمر مختارزاده اطاقسرا

تاریخ و امضا

شماره: ۹۹۶۹۵۸۱۴۴۷۷
تاریخ: ۹۹/۱۱/۲۱
ت.ت. پروپوزال ۹۶/۸/۱۵

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

خانم سیده قمر مختارزاده

دانشجوی رشته الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی

به شماره دانشجویی ۹۴۹۵۳۵۷۰۳

تحت عنوان: حقوق شهروندی در فقه امامیه و جوامع غربی.

جلسه دفاع پایان نامه کارشناسی ارشد نامبرده با حضور هیات داوران در مورخ ۹۹/۱۱/۲۱ ساعت ۱۶:۰۰ در مرکز ساری برگزار و پس از ارزیابی، پایان نامه مذکور به شرح زیر ارزیابی گردید:

نمره نهایی	نمره دستاوردهای پژوهشی	نمره دفاع بر مبنای ۱۸	
		۱۷ -	به عدد
		هفتاد و یک	به حروف
	درجه ارزشیابی		

مقاله پژوهشی نامبرده با عنایت به مستندات پیوست مورد تأیید معاونت پژوهشی دانشگاه می باشد تاریخ و امضاء

امضاء	محل خدمت	مرتبه دانشگاهی	نام و نام خانوادگی	هیات داوران
	دانشگاه پیام نور ساری	استادیار	آقای دکتر حسن مبینی	استاد راهنما
	دانشگاه پیام نور ساری	استادیار	آقای دکتر عباس حاجیهی	استاد مشاور
	دانشگاه پیام نور آمل	استادیار	آقای دکتر علی واعظی	استاد داور
	دانشگاه پیام نور ساری	استادیار	آقای دکتر کلانتری	نماینده تحصیلات تکمیلی

نمره نامبرده بر اساس بخشنامه ها و دستورالعمل های مربوطه به دستاوردهای پژوهشی مستخرج محاسبه و در تاریخ نهایی شده است

سیده مهدی حسینی
رئیس اداره تحصیلات تکمیلی مرکز ساری

(۱) نمره دستاوردهای پژوهشی برابر دستورالعمل مربوطه در مهلت مقرر پس از دفاع تعیین شده و توسط کارشناس پژوهشی محاسبه و نمره نهایی اعلام میگردد

سپاسگزاری:

منت خدای را که اطاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزیت نعمت این تحقیق حاصل
همراهی اساتید بزرگوار می باشد. از اینرو بر خود لازم می دارم مراتب سپاس و قدردانی را از استاد
راهنمایی بزرگوار و گرامی جناب آقای حسن مبینی که با راهنماییهای علمی خود مرا در پیشبرد این
تحقیق همراهی کردند. و همچنین از استاد بزرگوار دکتر عباسی حاجیها که عهده دار مشاوره این
تحقیق بوده اند. از همگی این بزرگواران کمال تشکر را دارم.

تقدیم به:

دو موجود مقدس :

آنان که ناتوان شدند تا من به توانایی برسم، موهایشان سپید شد تا من در اجتماع رو سپید شوم و عاشقانه سوختند تا روشنگر را هم باشند و گرما بخش وجودم.
و خواهر عزیزم سیده محبوبه پناه خستگیم ، و برادر بزرگوارم آقا سید محمد آرمان بودنم و برادرزادهایم سیده کوثر و سیده نورا بهانه های زندگی ام.

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	فصل اول: کلیات تحقیق
۳	۱-۱- مقدمه
۳	۱-۲- بیان مسئله:
۵	۱-۳- سوالهای تحقیق:
۶	۱-۴- ضرورت انجام تحقیق:
۷	۱-۵- پیشینه تحقیق:
۶	۱-۶- اهداف تحقیق:
۷	۱-۷- فرضیه های تحقیق
۷	۱-۸- کاربرد متصوره از تحقیق
۸	۱-۹- مراجع استفاده کننده از نتیجه پایان نامه:
۸	۱-۱۰- روش انجام تحقیق
۸	۱-۱۱- ساختار تحقیق
۱۰	فصل دوم: مفاهیم و کلیات حقوق شهروندی
۱۱	۱-۲- مقدمه
۱۱	۲-۲- مفهوم شناسی
۱۱	۲-۲-۱ حق
۱۱	۲-۲-۲ معنی واژه امت مترادف با شهروند
۱۲	۲-۲-۳ حقوق امت بر امام
۱۲	۲-۲-۴ حقوق امام بر امت
۱۲	۲-۳-۲ شهروندی
۱۳	۲-۳-۱ شهروند و حقوق شهروندی
۱۳	۲-۳-۲ مفهوم شهروند و شهروندی
۱۳	۲-۳-۳ مفهوم لغوی شهروند
۱۴	۲-۳-۲ مفهوم اصطلاح شهروند
۱۵	۲-۳-۳ مفهوم شهروندی
۱۶	۲-۳-۲ مفهوم حقوق شهروندی
۱۸	۲-۴- عناصر اصلی موقعیت شهروندی
۱۸	۲-۴-۱ حقوق
۱۹	۲-۴-۲ مسئولیت
۲۰	۲-۴-۳ مشارکت
۲۱	۲-۴-۴ هویت
۲۲	۲-۵- حقوق شهروندی در گذر تاریخ
۲۴	۲-۶- انواع حقوق شهروندی
۲۴	۲-۶-۱ حقوق مدنی
۲۴	۲-۶-۲ حقوق فرهنگی
۲۵	۲-۶-۳ حقوق قضائی
۲۵	۲-۶-۴ حقوق سیاسی
۲۵	۲-۶-۵ حقوق اجتماعی
۲۶	۲-۷- نظریه ها و دیدگاه ها در باب حقوق شهروندی

۲۸	فصل سوم: تاریخچه حقوق شهروندی
۲۹	۳-۱- مقدمه
۳۰	۳-۲- تاریخ حقوق شهروندی
۳۰	۳-۲-۱- در غرب- یونان و روم باستان
۳۱	۳-۲-۲- قرون وسطی
۳۱	۳-۲-۳- پس از رنسانس
۳۲	۳-۳- در ایران
۳۳	۳-۴- حقوق شهروندی در دوران مدرن
۳۴	۳-۵- مبانی حقوق بشر و شهروندی
۳۴	۳-۵-۱- مبانی حقوق شهروندی در غرب
۳۵	۳-۵-۲- مبانی حقوق شهروندی در اسلام
۳۷	فصل چهارم : متعلق حقوق شهروندی
۳۸	۴-۱- مقدمه
۳۸	۴-۲- تعریف ملائکه
۳۸	۴-۳- سابقه خلقت جن، انس ، شیطان
۳۹	۴-۳-۱- واژه جن (Denie, Jinn, Demon)
۳۹	۴-۳-۲- خصوصیات و خصلت جن
۴۰	۴-۳-۳- تفاوت انسان و جن
۴۱	۴-۴- سیر تکاملی انسان
۴۲	۴-۴-۱- شعاع بینش و آگاهی انسان
۴۲	۴-۴-۲- سطح گرایش ها و مطلوب های انسان
۴۲	۴-۴-۳- تجسم و جاودانگی اعمال و مکتوبات انسان
۴۳	۴-۴-۴- تکامل انسان ، نقش ایمان و عبادت
۴۳	۴-۴-۵- انواع رفتارهای انسانی
۴۳	۴-۴-۵-۱- ابعاد روانی و فطری انسان
۴۴	۴-۴-۵-۲- شخصیت
۴۴	۴-۴-۵-۳- عوامل موثر در شکل گیری و تحول شخصیت
۴۵	۴-۴-۵-۶- انسان و حیوان
۴۵	۴-۴-۵-۱- فرق انسان با حیوانات
۴۵	۴-۴-۵-۷- انسان در مکتب اسلام
۴۶	۴-۴-۵-۱- انسان در قران
۴۷	۴-۴-۵-۲- انسان شناسی
۴۷	۴-۴-۵-۳- تفاوت انسان ها با همدیگر
۴۸	۴-۴-۵-۴- انسان
۴۸	۴-۴-۵-۴- انسان از نگاه امپریالیست
۵۰	۴-۴-۵-۲- انسان مکتب مارکسیست
۵۱	۴-۴-۵-۳- انسان در مکتب اسلام
۵۱	۴-۴-۵-۴- انسان از دیدگاه لیبرالیسم

۵۲ ۵-۴-۷-۴ حقیقت و حقوق انسانی
۵۳ ۶-۴-۷-۴ نکات مهم مقدمه اعلامیه حقوق بشر
۵۴ ۷-۴-۷-۴ مقام و احترام انسان
۵۴ ۸-۴-۷-۴ تنزل و سقوط انسان در فلسفه های غربی
۵۶ ۹-۴-۷-۴ غرب درباره انسان دچار تناقض شده است
۵۷ ۱۰-۴-۷-۴ غرب ، هم خود را فراموش کرده و هم خدای خود را
۵۹	فصل پنجم : جهان بینی و مکاتب مجری با حقوق شهروندی
۶۰ ۱-۵ مقدمه
۶۰ ۲-۵ جهان بینی و ایدئولوژی مکتب
۶۰ ۱-۲-۵ تعریف جهان بینی
۶۰ ۲-۲-۵ جهان بینی مذهبی
۶۱ ۳-۲-۵ فایده جهان بینی
۶۱ ۴-۲-۵ تعریف مکتب
۶۴ ۳-۵ دین
۶۴ ۱-۳-۵ تعریف دین
۶۴ ۲-۳-۵ تفاوت این دو قوانین در اجرای آنها
۶۴ ۳-۳-۵ فوائد دین
۶۵ ۴-۵ اسلام چیست ؟ مسلمان کیست؟ (مباحث اسلام)
۶۶ ۱-۴-۵ اسلام در لغت
۶۶ ۲-۴-۵ اسلام در اصطلاح دینی
۶۶ ۳-۴-۵ اذن در عبادت
۶۷ ۴-۴-۵ اشاره به واژه اسلام در متن قران :
۶۸ ۵-۴-۵ اسلام دین مشترک تمام انبیا
۶۹ ۶-۴-۵ اطاعت از معصومین(ع) و تسلیم شدن در برابر حکم آنان:
۶۹ ۵-۵ لیبرالیسم
۷۱ ۶-۵ مارکسیسم
۷۱ ۱-۶-۵ تعریف مارکسیسم
۷۲ ۲-۶-۵ نقد نظریه مارکس:
۷۳	فصل ششم : حقوق شهروندی در اسلام و فقه امامیه
۷۴ ۱-۶ مقدمه
۷۴ ۲-۶ آزادی تفکر و عقیده در اسلام
۷۵ ۳-۶ فقه
۷۶ ۱-۳-۶ تعریف اصطلاحی فقه
۷۶ ۲-۳-۶ اصول فقه

- ۳-۳-۶- مدارک و منابع فقه ۷۶
- ۴-۶- حقوق شهروندی در فقه امامیه ۷۷
- ۱-۴-۶- آیات قرآن کریم ۷۷
- ۲-۴-۶- جایگاه حقوق شهروندی در اسلام ۷۸
- ۳-۴-۶- حقوق شهروندی در قرآن و حدیث ۷۹
- ۵-۶- تاثیر رفتار پیامبر بر ترویج حقوق شهروندی ۸۰
- ۶-۶- حقوق شهروندان از نظر نهج البلاغه ۸۲
- ۱-۶-۶- مفاهیم ناظر به شهروندی در نهج البلاغه ۸۳
- ۲-۶-۶- مولفه های نظریه شهروندی از دیدگاه اسلام از جمله نهج البلاغه ۸۵
- ۳-۶-۶- بستر شهروندی ۸۵
- ۴-۶-۶- مبانی شهروندی ۸۵
- ۵-۶-۶- مبانی شهروندی در نهج البلاغه ۸۶
- ۶-۶-۶- عمق شهروندی ۸۶
- ۱-۶-۶-۶- عمق شهروندی در نهج البلاغه ۸۷
- ۶-۶-۷- انواع شهروندی ۸۹
- ۷-۶-۶- انواع شهروندی در نهج البلاغه ۸۹
- ۸-۶-۶- گستره شهروندی ۹۱
- ۹-۶-۶- غایت شهروندی ۹۲
- ۱-۹-۶-۶- غایت شهروندی در نهج البلاغه ۹۲
- ۱۰-۶-۶- محتوای شهروندی در نهج البلاغه ۹۲
- ۱۱-۶-۶- ویژگی های حقوق شهروندی از دیدگاه امام علی (ع) ۹۵
- ۱۲-۶-۶- حقوق سیاسی شهروندان ۹۶
- ۱۳-۶-۶- حقوق معنوی شهروندان ۹۷
- ۱۴-۶-۶- حق امنیت شهروندان ۹۷
- ۱۵-۶-۶- حقوق شهروندان در جنگ ۹۸
- ۱۶-۶-۶- حقوق فرهنگی شهروندان ۹۸
- ۱۷-۶-۶- حقوق نوزاد ۹۹
- ۱۷-۶-۱۷- پذیرش نوزاد ۱۰۰
- ۲۷-۶-۲۷- نامگذاری کودک ۱۰۰

- ۳-۷-۶ خواندن اذان در گوش راست واقامه در گوش چپ..... ۱۰۰
- ۴-۷-۶ کوتاه کردن موها..... ۱۰۰
- ۵-۷-۶ ولیمه و عقیقه کردن..... ۱۰۱
- ۶-۷-۶ اولین غذای کودک..... ۱۰۱
- ۷-۷-۶ نمودن فرزند پسر به ختنه..... ۱۰۱
- ۸-۷-۶ غسل دادن مولودیه کودک..... ۱۰۱
- ۹-۷-۶ دختردار شدن..... ۱۰۱
- ۸-۶ مقام انسانی زن از نظر قرآن..... ۱۰۲
- ۸-۶-۱ فلسفه خاص اسلام درباره حقوق خانوادگی..... ۱۰۲
- ۲-۸-۶ تساوی یا تشابه؟..... ۱۰۳
- ۳-۸-۶ مقام زن در جهان بینی اسلام..... ۱۰۵
- ۴-۸-۶ تشابه نه تساوی آری..... ۱۰۹
- فصل هفتم: حقوق شهروندی از نظر امام خمینی (ره) و در ایران ۱۱۴
- ۱-۷-۱ مقدمه..... ۱۱۵
- ۲-۷-۲ مصادیق و شاخصه های حقوق شهروندی از دیدگاه امام خمینی (ره)..... ۱۱۵
- ۱-۲-۷-۱ حقوق مدنی شهروندان از دیدگاه امام خمینی (ره)..... ۱۱۵
- ۱-۲-۷-۱-۱ عدم بازداشت غیر قانونی..... ۱۱۵
- ۲-۲-۷-۱-۲ ارعایت حریم خصوصی شهروندان..... ۱۱۶
- ۲-۳-۷-۱-۳ منع شکنجه و رفتارهای توهین آمیز..... ۱۱۶
- ۲-۴-۷-۱-۴ اعدالت قضایی..... ۱۱۷
- ۲-۵-۷-۱-۵ آزادی بیان و عقیده..... ۱۱۷
- ۲-۶-۷-۱-۶ آزادی مطبوعات و رسانه های گروهی..... ۱۱۷
- ۲-۷-۷-۱-۷ آزادی انتخاب شغل..... ۱۱۸
- ۲-۸-۷-۱-۸ آزادی اقلیت های مذهبی..... ۱۱۸

۱۱۸.....	۲-۲-۲ حقوق سیاسی شهروندان از دیدگاه امام خمینی (ره).
۱۱۸.....	۲-۲-۱ حق رای.
۱۱۹.....	۲-۲-۲ حق اعتراض و انتقاد.
۱۱۹.....	۲-۲-۳ آزادی احزاب سیاسی.
۱۱۹.....	۳-۲-۲ حقوق اجتماعی شهروندان در اندیشه امام خمینی (ره).
۱۱۹.....	۳-۲-۱ حق برخورداری از فرصت‌ها و امکانات برابر اجتماعی.
۱۱۹.....	۳-۲-۲ حق برخورداری از رفاه اجتماعی.
۱۲۰.....	۳-۳-۳ حق برخورداری از عدالت اجتماعی.
۱۲۱.....	۷-۴ نتیجه‌گیری.
۱۲۱.....	۳-۳-۲ حقوق شهروندی در ایران.
۱۲۱.....	۳-۳-۱-۱ حقوق شهروندی در محتوای قانون اساسی.
۱۲۲.....	۳-۳-۲ اصل ۱۹: تساوی عمومی در برابر قانون.
۱۲۳.....	۳-۳-۳ اصل سوم: تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد.
۱۲۴.....	۳-۳-۴ اصل ۲۲: امنیت اجتماعی.
۱۲۵.....	۳-۳-۵ اصل ۴۹: آزادی و حق برخورداری از کسب و کار و مالکیت مشروع.
۱۲۶.....	۳-۳-۶ اصل ۱۹: حق آزادی بیان و عقیده.
۱۲۷.....	فصل هشتم: مفهوم آزادی در غرب و اروپا و حقوق شهروند زن در اروپا.
۱۲۸.....	۸-۱ - مفهوم آزادی در غرب.
۱۲۹.....	۸-۲ - تفاوت‌های جوهری دو نوع آزادی.
۱۲۹.....	۸-۲-۱ - آزادی در غرب.
۱۳۰.....	۸-۲-۲ - آزادی در اسلام.
۱۳۰.....	۸-۲-۳ - هدف از آزادی در غرب و اسلام.
۱۳۰.....	۸-۳ - نگاهی به تاریخ حقوق زن در اروپا.
۱۳۳.....	فصل نهم: حقوق شهروندی در غرب (شهروندی لیبرالی) و تطبیق آن با اسلام.
۱۳۴.....	۹-۱ - مقدمه.
۱۳۵.....	۹-۲-۱ آسیب‌شناسی مدل دولت-ملت و نقش مردم در آن.
۱۳۵.....	۹-۲-۲ - ابتناع بر دموکراسی لیبرالی و ابعاد آن.
۱۳۶.....	۹-۲-۳ حق محوری و عدم توجه به تکلیف محوری.
۱۴۰.....	۹-۳ - شهروندی در اسلام.

- ۱-۳-۹- نقش مردم در حقوق شهروندی اسلامی (سه‌ضلعی خداوند- دولت - ملت)..... ۱۴۳
- ۲-۳-۹- سوابق گریز از دوضلعی دولت- ملت..... ۱۴۳
- ۳-۳-۹- سه‌ضلعی خداوند- دولت- ملت و نقش مردم در آن..... ۱۴۴
- ۴-۹- حضور توأمان حق و تکلیف..... ۱۴۹
- فصل دهم: نتیجه گیری ۱۵۲

چکیده

حقوق شهروندی از مباحث بسیار مهم عصر حاضر است که غربیان سعی دارند آن را از دستاوردهای خود بدانند. غافل از اینکه در اسلام در دوران پیامبر (ص) که به عنوان نماینده خدا بر زمین است که نقش مهمی در ترویج و تاسیس حقوق شهروندی داشتند پیریزی شد. و ایشان با رفتار خود مردم را به رعایت این حقوق تشویق می کردند. بنابراین این سوال مهم پیش می آید که نقش اخلاق تربیتی پیامبر (ص) در ترویج حقوق شهروندی چه بود؟ پیامبر اکرم (ص) بعد از هجرت به یثرب «مدینه النبی» را تاسیس کرده و حقوقی را برای شهروندان تاسیس نموده و با گفتار، منش و رفتار کریمانه خود به ترویج این حقوق پرداختند. و در ایران نیز اصول ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۷، ۳۸، ۳۹ تنها اصولی از قانون اساسی هستند که به موضوع حقوق شهروندی پرداخته اند. و همچنین حقوق شهروندی در اسلام هر کسی بر اساس عقیده اسلام باشد با هر ملیت، نژاد، فرهنگ، رنگ، خون در هر جای جهان که باشد می تواند از حقوق شهروندی اسلام بهره ببرد. برخلاف شهروندی در غرب که بر اساس شهروندی لیبرالی که سخن از فردگرایی، تکلیف گریزی، و در نتیجه شهروندی بی خیال است و همچنین شهروندی در غرب بر اساس نگرش مادی که تمام ادراکات و هستی انسان منحصر به علم ماده است و بر اساس فضائل نژادی و فرهنگی افراد منحصر می شود.

این نوشتار سعی کرده است تا با بیان نقش رفتار و اخلاق پیامبر (ص) در ترویج حقوق شهروندی در اسلام و حقوقی مانند حق علم آموزی، عدم تفتیش عقاید، تساوی زنان و سرداران و ... که از اصول قانون اساسی و از حقوق شهروندی ایران می باشد و تطبیق آن با حقوق شهروندی در غرب که بر اساس مکتب لیبرالیسم و لیاقتهای افراد بر اساس فضائل نژادی، ملیت، فرهنگی و است به تفصیل روشن سازد.

واژگان کلیدی: شهروندی، حقوق شهروندی، فقه امامیه، غرب (لیبرال)

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

رکن اساسی آئین اسلام و حقوق شهروندی آن که در تمامی عرصه اثر خود را می گذارد اندیشه ناب و کامل توحید است. از دیدگاه اسلام، نه تنها خداوند متعال خالق هستی است (توحید در خلقت)؛ بلکه به تنهایی و بدون هیچ شریکی جهان را تدبیر می کند (توحید در ربوبیت تکوینی) و نیز قوانین حاکم بر شهروندان و جوامع بشری را وضع می کند (توحید در ربوبیت تشریحی) و شهروند مکلف است که تنها از دستورات و قوانین اوطاعت کند (توحید در عبودیت) تا بتواند شهروندی نمونه برای باری تعالی بوده و با عمل حقوق شهروندی که از طرف شارع مقدس وضع شده سعادت دنیا و آخرت خود را تضمین نماید.

رکن اساسی آزادی های مشروع و سیاسی در غرب و حقوق شهروندی بر اساس مکتب لیبرالیسم و اومانیسم و حاکمیت کلیساهای فاسد و حکومت های ظالم که انسان ها بر اساس قوانین اعضای بالغ جامعه باشند نه بر اساس اندیشه ناب و کامل توحید آنگونه که در اسلام و فقه امامیه است. حقوق شهروندی به منظور ایجاد توازن در شخصیت آسایش خاطر و اجتناب از مورد سوء استفاده قرار گرفتن و نادیده گرفته شدن انسان توسط دیگران، بسیار حیاتی می باشد، انتخاب ها، رفتارها، ارزش ها، و نیازهای مشروع و به حق انسان ها را روشن می گرداند. هیچ اهمیتی ندارد که انسان ها در چه سن و سال و موقعیتی باشند، همه افراد ارزشمند و قابل احترام می باشند.

۱-۲- بیان مسئله :

حقوق شهروندی هدیه الهی و جزو حقوق ذاتی و فطری انسان هاست از صفات انسانی محسوب می شود، کسی نمی تواند هدیه کند، غیر قابل انتقال است، تقسیم ناپذیر است، عناصر آن لازم و ملزوم یکدیگر هستند. جهانی است؛ زیرا حق مسلم هر عضو خانواده بشری است و هر فرد در هر مکانی که باشد و از هر رنگ، نژاد، جنس، زبان و مذهبی که باشد این مفاهیم امروزه جهانی شده و ارزش معنوی پیدا کرده است.

در دایرة المعارف فلسفه استنفورد، در تعریف شهروندی به اختصار آمده است که « شهروند عضو یک اجتماع سیاسی است که بهرمنند از حقوقی است که البته وظایف عضویت نیز برای او محفوظ است».

تی اچ مارشال، سه نوع حق را در ارتباط با رشد شهروندی تشخیص داده می گوید: حقوق مدنی به حقوق فرد در قانون اطلاق می شود. این حقوق شامل امتیازاتی است که بسیاری از ما آن ها را امروز بدیهی می دانیم، اما به دست آوردن آن ها زمانی دراز طول می کشد حقوق مدنی شامل آزادی افراد برای زندگی در هر جایی است که انتخاب می کنند و شامل آزادی بیان و مذهب و حق مالکیت و حق دادرسی یکسان در برابر قانون است.

شهروندی را معمولاً قانون معین می کند. در سنت جمهورخواهی، صلاحیت کسب شهروندی به حقوق و وظایف خاص شهروندی بستگی دارد. بطورکلی، صلاحیت و شرایط شهروندی منعکس کننده مفهوم اهداف جامعه سیاسی و دیدگاهی است که بر اساس آن اشخاص قادر به سهم شدن در خیر مشترک برخوردار از منافع آن و کمک به آزادی شهر می شوند.

بنی آدم اعضای یک پیکرند
که در آفرینش ز یک گوهرند
اگر عضوی بدرد آورد روزگار
دگر عضوها را نماند قرار (سعدی)

ویژگی های حقوق شهروندی از دیدگاه اسلام: از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه ویژگی های حقوق شهروندی در قرآن :

و لقد کرّمنا^۱ یوم ندعوا کل اناس بامامهم^۲

ویژگی های حقوق شهروندی از منظر امام علی (علیه السلام)

اولین امام شیعیان، حق رهبر بر مردم و حق مردم بر رهبر را بزرگترین حق در میان حقوق الهی ذکر فرموده و اصلاح جامعه را وابسته به اصلاح هر دو دانسته اند؛ چنان که اگر رهبر و مردم هر دو به وظایف خویش عمل کند و حقوق طرف مقابل را پاس دارند، حق در آن جامعه عزت می یابد و راه های دین پدیدار و نشانه های عدالت برقرار و سنت پیامبر (ص) پایدار می شود. در این صورت مردم به تداوم حکومت امیدوار می شوند و دشمن نیز از آرزویش مایوس می شود.

^۱ اسراء/۷۰

^۲ اسراء/۷۱

امام علی (ع) معتقدند که اگر مردم و حکومت حقوق یکدیگر را پاس ندارند، وحدت کلمه از بین می رود، نشانه های ستم آشکار می شود، نیرنگ بازی در دین فراوان می شود، راه گسترده سنت پیامبر اکرم (ص) متروک، هوا پرستی فراوان، احکام دین تعطیل و بیماریهای دل فراوان می شود. به همین دلیل آن حضرت (علیه السلام) همه را به یاری و کمک برای احقاق حق فرا می خوانند، بنابراین بر تک تک افراد واجب است تا یکدیگر را در استیفای حقوق یاری کنند که نخستین گام در این راه شناخت حقوق است که حقوق نیز انواعی دارد.

شهروندی در غرب :

آزادیهای مشروع و اساسی در غرب، بر اساس مکتب لیبرالیسم تعریف شده است از این منظر، مفهوم فلسفی آزادی با اصل حاکمیت اراده توجیه می شود. بر این مبناء اروپائیان پس از گذراندن دوران فشارهای ناشی از حاکمیت کلیساهای فاسد و حکومت های ظالم، با تاکید بر حقوق طبیعی، بنیان حقوقی را نهادند که از گزند حکومت ها در امان بماند.

براین اساس انسان ها بر اساس لیاقت ها و فضائلی که دارند، از این حقوق متمتع می شوند. اما علیرغم این مبنای طبیعی و غیر قابل سلب، این حقوق در قانون تعریف می شوند و از این طریق قابل اجرا و دارای ضمانت خواهند بود.

۱-۳- سوالهای تحقیق :

۱-۳-۱- سوالهای اصلی

۱- شهروند کیست؟

۲- حق چیست؟

۳- حقوق شهروندی چیست؟

۱-۳-۲- سوالهای فرعی:

۱- آیا در جوامع غربی و اسلام حقوق شهروندی وجود دارد؟

۲- حقوق شهروندی در جوامع مذکور چگونه است آیا رعایت می شود؟

۳- رعایت حقوق شهروندی در اسلام و غرب کدام بیشتر به نظر می رسد؟

۴-۱- ضرورت انجام تحقیق:

با توجه به جملات فرهنگی که جوامع غربی از طریق سایت - فضای مجازی ماهواره های و نقدهایی که بعضی از نویسندگان بر قرآن حکیم می نویسند ضرورت برآن دیدم تا ان شالله از حقوق شهروندی دین مبین اسلام دفاع کرده و آنرا با حقوق شهروندی در جوامع غربی تطبیق دهم.

۱-۵ پیشینه تحقیق:

با توجه به این که یک معضل بزرگ برای دین اسلام است که جوامع غربی برای مخدوش کردن تروریست و خرابکار خواندن دین اسلام تلاش می کنند. این موضوع یکی از موضوعات تقریباً بدیع از نظر دانشجو بحساب آمد. اما پژوهشگران و دانشجویان در قالب موضوع حقوق شهروندی در فقه امامیه و جوامع غربی بسیار کمتر توجه کرده اند. اما برخی از پژوهشگران مقالات و کتبی را درباره موضوع حقوق شهروندی به رشته تحریر در آوردند. که به شرح زیر است:

۱- باقری، رضا، در حقوق شهروندی، تهران، کویر ۱۳۹۱.

۲- افروغ، عماد، حقوق شهروندی، ۱۳۳۶، شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۷، تهران

۳- براتعلی پور، مهدی، شهروندی و سیاست نو فضیلت گر، تهران: موسسه مطالعات ملی، تمدن ایرانی.

۴- جوادی آملی، عبدالله، حقوق شهروندی و کرامت انسانی از دیدگاه اسلام، تبریز ۱۳۹۳

۵- خوئینی، غفور، حقوق شهروندی و توسعه پایدار، ۱۳۴۲، فرهنگ ما، ۱۳۸۶، تهران

۶- سعدهون، تان، چالش های شهروندی، تعلق گروهی و هویت فرهنگی در عصر جهانی، تهران، ج ۱

۷- علیخانی، علی اکبر، اسلام و حقوق شهروندی، پژوهشکده مطالعات راهبردی ۱۳۸۲، تهران

۸- فلاح زرگران، رسول، آنچه لازم است است از حقوق شهروندی و خانواده بدانیم ما

و شما، ۱۳۹۰، تهران

۹- قربانزاده، حسین، حفظ حقوق شهروندی در پرتو اموال خام بردارسی منصفانه، پایان نامه

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه امام صادق (ع)

۱۰- نیازی، محسن، احمد، مبانی حقوق شهروندی در نهج البلاغه اسلامی، تهران، سخنوری، ۱۳۸۹

۱۱- ورعی، سیدجواد، حقوق شهروندی در اندیشه اسلامی، میراث اهل قلم.

۶-۱- اهداف تحقیق:

تعریف چگونگی حقوق شهروندی در اسلام و جوامع غربی. (کمیت و کیفیت)

۷-۱- فرضیه های تحقیق

۱-۷-۱- فرضیه های اصلی

۱- حقوق شهروندی در فقه امامیه به اینگونه است که مردم و رهبر نسبت به هم حقی دارند. که این حق بر اساس حقوق الهی است.

۲- حقوق شهروندی در غرب بر اساس مکتب لیبرالیسم و حاکمیت کلیساهای فاسد و حکومت‌های ظالم که انسانها بر اساس لیاقت‌ها و فضائلی که دارند از حقوق بهره مند می شوند.

۲-۷-۱- فرضیه های فرعی

۱- فرانسه احیا کننده حقوق شهروندی بوده است.

۲- حقوق شهروندی در رفتار پیامبر(ص) و در نهج البلاغه امام علی (ع) آمده است.

۳- اصل سوم قانون تامین حقوق شهروندی همه جانبه افراد از زن و مرد است.

۴- اصل ۲۲ درباره امنیت اجتماعی حقوق شهروندان است

۵- در غرب تحول و بحران ماشینی قرن نوزدهم و بیستم و به فلاکت افتادگی کارگزاران و بخصوص زنان بیش از پیش سبب شد که به موضوع حقوق شهروند زن رسیدگی شود.

۸-۱- کاربرد متصوره از تحقیق

با توجه به اینکه امروزه تلاشهای زیادی می شود برای متروک کردن دین اسلام و وحشی جلوه دادن مسلمانان و تروریست خواندن آنان که همه اینها مفهومی است که مسلمانان حقوق شهروندان ادیان الهی را رعایت نمی کند ضرورت در آن دیدیم که تا از طریق مقاله حقوق شهروندی در اسلام تا حدودی بتوانیم چهره واقعی دین مبین اسلام و مسلمانان را بیان کنیم.